

STICHTING VAN DER LEEUW-LEZING

JAARVERSLAG 2023

www.vanderleeuwlezing.nl

Stichting Van der Leeuw-lezing

c/o Postbus 1260

9701 BG Groningen

Bestuur

Dr. A. Dijkstra, voorzitter

Mr. M.G. van Sebille, Universitair Medisch Centrum Groningen, secretaris

Drs. H.L. Hofstra, Hanzehogeschool Groningen, penningmeester

Drs. C.F. Vogelzang, lid

Drs. C. Buur, de Volkskrant, lid

J.A. Dieters BSc, Rijksuniversiteit Groningen, lid

Drs. J. Schrikkema, Provincie Groningen, lid

Drs. S. Schütte, gemeente Groningen, lid

Drs. J.H Wolters, Stichting Martinikerk, lid

Commissie van Aanbeveling

Ir. P. Klok, hoofdredacteur van de Volkskrant

Mr. drs. F.J. Paas, commissaris van de Koning in de provincie Groningen

Drs. D.J. Pouwels, Hanzehogeschool Groningen

Mr. K.F. Schuiling, burgemeester van Groningen

Prof. dr. ir. J.M.A. Scherpen, rector magnificus van de Rijksuniversiteit Groningen

Prof. dr. A.G.J. van der Zee voorzitter van de Raad van Bestuur UMCG

Sprekers

- 1983: Barbara W. Tuchman en Bart Tromp
- 1984: Leszek Kolakowski en Jan Sperna Weiland
- 1985: Peter Gay en Hella S. Haasse
- 1986: Iris Murdoch en Joop Doorman
- 1987: Amos Oz en Joop den Uyl
- 1988: Ralf Dahrendorf en André Köbben
- 1989: Simon Schama en Ernst H. Kossmann
- 1990: György Konrád en Hans van Mierlo
- 1991: Eduardo Galeano en Aad Nuis
- 1992: Hans Magnus Enzensberger en Cees Nooteboom
- 1993: Ian Buruma en Rudy Kousbroek
- 1994: André Brink en Adriaan van Dis
- 1995: Carlos Fuentes en Rudolf van Zantwijk
- 1996: Ismail Kadare en Kees Fens
- 1997: Ben Okri, Lolle Nauta en Anil Ramdas
- 1998: Jonathan I. Israel en Nelleke Noordervliet
- 1999: Annie Proulx en Jan Donkers
- 2000: Daniel Cohn-Bendit en Stephan Sanders
- 2001: Isabel Allende en Barber van de Pol
- 2002: Ian McEwan en Douwe Draaisma
- 2003: Tom Lanoye en Marjolijn Februari
- 2004: Noreena Hertz en Luuk van Middelaar
- 2005: Amitav Ghosh en Tijs Goldschmidt
- 2006: Antjie Krog en Lieve Joris
- 2007: Seymour M. Hersh, Joris Luyendijk en Kader Abdolah
- 2008: Karen Armstrong en Abdelkader Benali
- 2009: Alain de Botton en Willem Vermeend
- 2010: Ilija Trojanow en Arnon Grunberg

- 2011: Joshua Foer en Robbert Dijkgraaf
2012: Philipp Blom en Geert Mak
2013: Guy Verhofstadt en Sheila Sitalsing
2014: Tomáš Sedláček en Barbara Baarsma
2015: Russell Shorto en Hans Renner
2016: Daniel Kehlmann en Sunny Bergman
2017: David Van Reybrouck, Marcia Luyten en Freek de Jonge
2018: Hilary Mantel en Annejet van der Zijl
2019: Rachel Cusk en Anna Enquist
2020: Marion Bloem en Daan Roovers
2021: Stefan Hertmans en Emma Lesuis
2022: Susan Neiman, Johan Fretz en Alicja Gescinska
2023: Lea Ypi en Ramsey Nasr

1 Inleiding

Aan

- de besturen van de organisaties die deelnemen aan de Stichting Van der Leeuw lezing,
- boekhandel Van der Velde,
- de leden van de Commissie van Aanbeveling

wordt hierbij het ééntenveertigste jaarverslag van de Stichting Van der Leeuw-lezing voorgelegd.

In dit verslag geeft het bestuur van Stichting Van der Leeuw-lezing inzicht in de voorbereiding en het verloop van de lezing die op vrijdag 2 november 2023 werd gehouden door Lea Ypi, gevolgd door een coreferaat van Ramsey Nasr.

Het jaarverslag is door het bestuur van de stichting besproken op 18 juni 2024 en vervolgens inclusief de financiële verantwoording op 18 juni 2024 door het bestuur van de stichting vastgesteld.

2 Stichting Van der Leeuw-lezing

De Stichting Van der Leeuw-lezing, genoemd naar de Groninger theoloog Professor Dr. Gerardus van der Leeuw (1890-1950), werd opgericht op 22 april 1983. De voornaamste doelstellingen van de stichting, vastgelegd in de akte van oprichting, zijn:

- het wijzen op en het stimuleren van de mogelijkheden van cultureel gebruik van de Groninger Martinikerk;
- het bevorderen van het culturele leven in de stad en de provincie Groningen;
- het uitwisselen van culturele en wetenschappelijke contacten met andere delen van Nederland;
- het vestigen van de aandacht op de kwaliteiten en de mogelijkheden van Groningen als centrum van het Noorden.

Het middel om aan de verwezenlijking van deze doeleinden bij te dragen is het organiseren van de Van der Leeuw-lezing.

Bij de oprichting traden vijf instellingen tot de stichting toe: de provincie Groningen, de gemeente Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Stichting Martinikerk Groningen en de Volkskrant. Met ingang van de dertigste Van der Leeuw-lezing trad de Hanzehogeschool Groningen toe als lid. In 2015 tenslotte, trad het Universitair Medisch Centrum Groningen toe.

De huidige zeven instellingen hebben elk één vertegenwoordig(st)er in het stichtingsbestuur; daarnaast kunnen mensen op persoonlijke titel deel uitmaken van het bestuur. Vanaf 2015 telde het stichtingsbestuur negen leden.

De eerste 25 edities van de lezing verliepen onder voorzitterschap van Anton Brand. In 2008 trad Douwe Draaisma aan als voorzitter. Het voorzitterschap werd in januari 2019 overgedragen aan Eva Rovers. In januari 2023 volgde Arjen Dijkstra haar op als voorzitter.

Het jaar 2023 bracht verder geen wisselingen van functies binnen het bestuur.

Naast het stichtingsbestuur, dat verantwoordelijk is voor de organisatie van de lezing, kent de Stichting Van der Leeuw-lezing een Commissie van Aanbeveling. In deze commissie is elk van de instellingen die aan de stichting deelnemen met één lid vertegenwoordigd. In de Commissie van Aanbeveling is Cisca Wijmenga opgevolgd door Jacqueline Scherpen, die zitting neemt namens de Rijksuniversiteit Groningen. Han de Ruiter is opgevolgd door Dick Pouwels die zitting neemt namens de Hanzehogeschool.

3 Organisatie

Op 2 november vond de 41e Van der Leeuw Lezing plaats. De lezing werd verzorgd door de Albanese filosofe Lea Ypi, het coreferaat werd gegeven door de Nederlandse filosoof, dichter en acteur Ramsey Nasr. Na jaren van onzekerheid en dubbele scenario's was er dit jaar in de aanloop niks dat erop wees dat de lezing vanwege de coronapandemie niet zou kunnen doorgaan. De aanloop naar de lezing verliep dan ook, in vergelijking met de voorgaande jaren, erg rustig. De teksten voor de lezingen waren op tijd klaar, er waren geen problemen met de techniek, de kerk was ruim op tijd klaar. De organisatie van de Van der Leeuw Lezing stond als een huis.

We mochten ruim 1.000 bezoekers verwelkomen die de Van der Leeuw Lezing in de kerk bijwoonden, online trok de lezing eenzelfde aantal kijkers, na afloop volgde nogmaals eenzelfde aantal mensen dat de lezing van Lea Ypi bekeek.

Over waardigheid

De 41^e Van der Leeuwlezing had als titel *Can beauty save the world?* Lea Ypi trok internationale aandacht met *Free. Coming of age at the end of history* haar memoir over haar jeugd in het totalitaire Albanië.

In dat boek beschrijft ze, vanuit een persoonlijk perspectief, wat het betekent om op te groeien in een wereld waar niemand elkaar vertrouwt, maar waar iedereen wel op elkaar moet kunnen rekenen. In de Van der Leeuw lezing gaf ze een inkijkje in een volgend boek dat beschrijft hoe ze het leven van haar oma onderzoekt. Zij werd geboren in het Ottomaanse Rijk, overleefde een wereldoorlog, een communistisch regime, de onrustige periode die daarop volgde en overleed in het onstuimige Albanië van het begin van de eenentwintigste eeuw. Ypi nam haar publiek mee in haar zoektocht naar de bronnen over haar grootmoeder en hoe die het beeld van haar familie vertroebelden.

Daarbij stelde de Albanese filosofe de vraag of *schoonheid* verzoening met het verleden kan realiseren. Aangespoord door de Duitse filosoof Friedrich Schiller stelde ze de vraag 'Schoone wereld! Waar zijt gij gebleven?'

Haar lezing werd een zoektocht naar hoe de kunsten, esthetiek en hoop verbinding kunnen brengen. "De moderne wereld die Schiller beschrijft, is er een van verlies en desillusie, een wereld die wordt geregeerd door onvriendelijkheid en ongelijkheid en waarin de goden als 'nutteloos' worden gezien. Schillers wereld lijkt heel erg op die van ons," aldus Ypi. Zij ziet dat die hoop te vinden is en ze stelt dat kunst (en niet de politiek!) verzoening kan brengen in een verscheurde wereld. Door schoonheid zouden we uiteindelijk onze waardigheid kunnen behouden.

Wegkijken van verwoesting

Het co-referaat op de lezing van Ypi werd gegeven door Ramsey Nasr. Hij reageerde op de lezing van Ypi met een beschouwing op honderden doden onder de vluchtelingen in de Middellandse Zee en de verwoestende oorlog in Israël en Palestina, die een maand eerder opnieuw was losgebarsten.

Nasr stelde daarbij de vraag wat waardigheid brengt, in het licht van verwoesting en verschrikking. In zijn emotionele betoog liet hij zien hoe overleven voorgaat op waardigheid, maar dat in het weggijken bij verwoestingen de waardigheid verloren gaat. “Ik heb meer respect voor inwoners van Gaza dan voor alle filosofen. Omdat zij in de hen toegedane gruwel, ondanks alle pogingen hun de waardigheid te ontnemen, aantonen wat het betekent, niet om mens te zijn, maar om mens te blijven”, zo stelde hij tegen het einde van zijn lezing.

Het publiek in de Martinikerk was zeer onder de indruk van het optreden van Nasr en beloonde hem met een minutenlange staande ovatie.

Tussen de twee lezingen vond een muzikaal intermezzo plaats, verzorgd door studenten van het Prins Claus Conservatorium Groningen : Duo Mara & Gatis, bestaande uit Mara Sejanie saxofoon en Gatis Breijers vleugel. Beide uit Litouwen.

De livestream was te volgen via de site www.vanderleeuwlezing.nl, waar nu ook de registratie te bekijken is en waar de tekst van de lezing van Ypi terug is te lezen. De lezing van Nasr werd later in november afgedrukt in *de Volkskrant* en kan via de site van de krant ook worden teruggelezen.

De organisatie van het programma en de voorbereiding van het protocol in de kerk werden opnieuw uitstekend verzorgd door Jitty Jaarsma van het gelijknamige congresbureau te Eelde. Het bestuur is erg blij dat haar rol bij de lezing al decennia voor continuïteit en professionaliteit zorgt.

Vermelding verdient ook de bijzondere inzet van het Studium Generale ten behoeve van de publiciteit en communicatie omtrent de lezing, en voor het organiseren van een professionele livestream in samenwerking met BANO.

4 Financiën 2023

De kosten van de lezing van het jaar 2023 lagen na een drietal afwijkende jaren weer op het normale niveau. Dat gold zowel voor de inkomsten als voor de uitgaven, waarbij opgemerkt moet worden dat de inflatie wel een opwaartse druk geeft aan de kostenkant. Het nadelig saldo over 2023 bedraagt 630 euro. Dit is gedekt uit eigen reserve van de Stichting.

De inkomstenkant biedt het beeld van een gewoon jaar. De verschillende partners en Boekhandel Van der Velde maakten de gebruikelijke bijdrage over. Verder droegen 56 donateurs € 2.240,- aan inkomsten bij. Dat is bijna 700 euro meer dan de bijdrage van 42 donateurs in het vorige jaar.

Aan de uitgavenkant zijn de rekeningen van de kerk, de organisatiekosten en de kosten van beeld, geluid, ondertiteling en muziek gestegen door de inflatie. De kosten voor de sprekers zijn lager dan vorig jaar, toen er drie sprekers waren. De post bestuurskosten valt veel lager uit door lagere vergader- en reiskosten.

De Inkomsten bedroegen in 2023 € 34.740. De uitgaven bedroegen dit jaar € 35.370,-. Dat levert een negatief saldo van € 630,-, dat gedekt is uit de reserve. Deze reserve bedraagt nu € 27.737,10.

De inkomsten en uitgaven over 2023 laten nader gespecificeerd het volgende beeld zien (bedragen in euro's).

Inkomsten	2022	2023
- Gemeente Groningen	5.000	5.000
- Provincie Groningen	5.000	5.000
- Rijksuniversiteit Groningen	5.000	5.000
- De Volkskrant	5.000	5.000
- Hanzehogeschool	5.000	5.000
- UMCG	5.000	5.000
- Van der Velde	2.500	2.500
- Donateurs	1.570	2.240
Totaal inkomsten	34.070	34.740

Uitgaven	2022	2023
- Kosten sprekers	12.303	8.408
- Kosten kerk	5.082	5.595
- Organisatiekosten	6.974	7.579
- Bloemen, muziek, geluid en vertaling	10.394	11.388
- Bestuurskosten	4.477	1.299
- Publiciteit en drukkosten	397	813
- Bankkosten, rente, verzekering	592	288
Totaal uitgaven	40.219	35.370

Uitgaven	35.370
Inkomsten	34.740

Resultaat	-/- 630

De jaarrekening is namens het bestuur gecontroleerd en akkoord bevonden door een kascommissie, ingesteld in januari 2024. In deze commissie hadden Jaap Wolters en Arjen Dijkstra zitting.

Overeenkomstig de statuten werd de penningmeester Henk Hofstra gedechargeerd op 18 juni.

5 *Beleid*

a. Sprekers

Het bestuur van de stichting streeft ernaar de gastspreker ongeveer anderhalf jaar voor de lezing uit te nodigen. Bij het bestuur leeft de wens om een breder publiek aan te spreken dan alleen de trouwe bezoekers, om zo de maatschappelijke functie van de lezing meer recht te doen. Daarvoor is het van belang de criteria op basis waarvan sprekers worden uitgenodigd te evalueren en aan te scherpen.

Het bestuur houdt nadrukkelijk vast aan het criterium dat de tekst van de lezing niet eerder is gepubliceerd, noch in Nederland noch in het buitenland. De inhoudelijke betekenis van het onderwerp dat de gastspreker aansnijdt kan voor het bestuur echter aanleiding zijn om een uitzondering te maken.

Het bestuur streeft daarnaast naar enige balans in het aanbod van sprekers. Een lezing door een mannelijke hoofdspreker, zal in de regel worden afgewisseld door een lezing door een vrouwelijke spreker. Ook leeft bij het bestuur de wens om rekening te houden met de achtergrond van sprekers, daarbij letten we erop om niet uitsluitend Angelsaksische gasten uit te nodigen.

b. Aanwezigen

De Martinikerk was dit jaar uitverkocht. Meer dan 1.000 mensen bezochten de lezing. Het tijdstip van aanvang van de lezing blijft 16.30 uur. Verder blijft het bestuur streven naar een meerdaags bezoek van de gastspreker aan Groningen, niet alleen omdat dit uit publicitaire overwegingen te verkiezen valt, maar ook omdat zo meer ruimte is voor culturele en sociale evenementen in het verlengde van de lezing. In 2023 is dit helaas niet gelukt, mede door de volle agenda's van beide sprekers.

c. Subsiënten

De subsiënten van de Stichting zijn de provincie Groningen, de gemeente Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Stichting Martinikerk Groningen, de Volkskrant, de Hanzehogeschool Groningen en het Universitair Medisch Centrum Groningen.

Het bestuur is voorts verheugd dat de samenwerking met boekhandel Van der Velde al jaren een vaste waarde is en wordt voortgezet.

Het aantal donateurs steeg dit jaar. Daarnaast kunnen we ons nog altijd verheugen in een sterke belangstelling van het Groningse publiek.

De samenwerking met Studium Generale op het gebied van publiciteit en het beheer van de website, die al sinds 2005 voortreffelijk is verlopen, wordt eveneens voortgezet.

Het diner na afloop van de lezing wordt volgens traditie telkens door één van de deelnemende instellingen aangeboden. Dat waren sinds 2012 achtereenvolgens: de Hanzehogeschool Groningen (2012), de Volkskrant (2013), de provincie Groningen (2014), de gemeente Groningen (2015), de Rijksuniversiteit Groningen (2016), het UMCG (2017), boekhandel Van der Velde (2018) en de Hanzehogeschool (2019), de Volkskrant (2021), Provincie Groningen (2022). Vanwege de recent verbouwde winkel aan het A-kerkhof wilde boekhandel Van der Velde graag weer het diner organiseren. Het zorgde voor een zeer sfeervolle avond in een prachtig aangeklede boekhandel.

d. Publicatie

In 2023 is de tekst van de lezing van Lea Ypi gepubliceerd op de website van de Stichting van der Leeuw Lezing, de tekst van het coreferaat van Ramsey Nasr is gepubliceerd in *De Volkskrant*. Voor 2024 onderzoekt het bestuur wat er meer mogelijk is op het gebied van deze publicaties.

De Van der Leeuw-lezing 2024 zal plaatsvinden op 1 november 2024. We kijken uit naar een mooie lezing in een volle, levendige Martinikerk, met een feestelijk diner ter afsluiting dat georganiseerd zal worden door het UMCG.

